

Citation:

Szulc, A. (2020). „Obym się rozradował w rozradowaniu ludów Twoich”: Rzecz o konstrukcjach pleonastycznych w cerkiewnosłowiańskich redakcjach Księgi Psalmów. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 55, Article 2002. <https://doi.org/10.11649/sfps.2002>

Arleta Szulc

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

„Obym się rozradował w rozradowaniu ludów Twoich”. Rzecz o konstrukcjach pleonastycznych w cerkiewnosłowiańskich redakcjach Księgi Psalmów

Przedmiot, cel, podstawa opracowania

Niniejsze opracowanie inspirowane jest artykułem Profesora Leszka Moszyńskiego pt. *Pierwsze przejawy samodzielnego życia biblijnych struktur stylistycznych w języku staro-cerkiewno-słowiańskim*, opublikowanym w roku 1990 na łamach 26. tomu „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (Moszyński, 1990, ss. 187–196), a zwłaszcza tą jego częścią, w której Profesor, powołując się na ustalenia prof. Moshé Altbauera (zaprezentowane w referacie wygłoszonym na II Letnim Kolokwium Starobułgarystyki w Sofii w sierpniu 1980 roku), zwraca uwagę na stylistyczne kalki hebrajskie w staro-cerkiewno-słowiańskim *Psałterzu synajskim*. Obejmują one 13 konstrukcji pleonastycznych przekalkowanych do *Septuaginty* (LXX) i dalej do *Psałterza synajskiego* (Ps: 4:[6]5, 18[17]:45, 35[34]:1, 38[37]:5, 44[43]:2, 68[67]:19, 79[78]:12, 106[105]:5, 106[105]:14, 119[118]:4, 119[118]:154, 125[124]:4, 137[136]:8) oraz 2 kalki pleonazmu hebraj-

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2020.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences

[Wydawca: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk]

skiego nieznane LXX, lecz w scs. psalterzu obecne (Ps: 27[26]:3, 136[135]:13) (por. Moszyński, 1990, ss. 195–196). Wszystkie te konstrukcje zdecydowano się tutaj zestawzić z odpowiadającymi im konstrukcjami w paralelnych kontekstach wybranych reprezentantów psalterzowych redakcji cerkiewnosłowiańskich¹. W porównaniach uwzględniono także 9 dodatkowych pleonazmów, 7 w obrębie Ps 139[138]–151 (Ps: 139[138]:21, 139[138]:22, 144[143]:6, 144[143]:12, 144[143]:13, 147:18[7], 151:4), które w wykazie Moszyńskiego i Altbauera z oczywistych względów nie mogły być odnotowane², oraz 2 (najwyraźniej przeoczone przez Profesorów) w Ps 14[13]:5 i 50[49]:14³.

Celem porównań było zbadanie zachowawczości użyć rozpatrywanych konstrukcji wyekscerpowanych z tekstu scs. *Psałterza synajskiego* w młodszych od niego psalterzach cs. (zob. wykaz (s)cs. oraz gr. i hebr. tekstów źródłowych na końcu artykułu), a także bliższe przyjrzenie się kilku wyselekcjonowanym z porównywanych psalterzy kontekstom pleonazmy zawierającym.

Przy opracowaniu prezentowanego materiału badawczego posłużono się elektroniczną bazą danych Kata Biblon (Kata Biblon, b.d.) (Strong w LXX i NT; Occurrences in the LXX) oraz pozycjami leksykograficznymi, jak:

G-PSS, 1890/2015,	KB, 1996,
H-PiA-PSS, 1890/2017,	SSB, 1996/1998,
СлОСл, 1898/1993,	CC, 1999,
Пл-CC ₁₋₂ , 1900/1998,	SG-P ₁₋₂ , 2000–2001,
ПС, 1903/1992,	KH-K _d BH, 2000/2005,
SJS/CCЯ, 1958–1997/2006,	WSH-PiA-PST, 2001/2008,
P _p B, 1993/1997,	SJS _{ac} , 2010–2016,
WSG-PNT, 1995,	

¹ Posłużono się redakcyjną klasyfikacją znaną przede wszystkim z publikacji C. M. MacRobert (zob. np. MacRobert, 1990, 1993, 1998, 2005) oraz F. Thomsona (zob. np. Thomson, 1998), rezygnując z klasyfikacji starszych, zob. np. Погорелов, 1901, ss. XXXIV–XXXVII; Чешко, 1981, ss. 79–85, 1982, ss. 60–93, 1988, ss. 217–230; Карачорова, 1985, ss. 34–38. Wyjaśnienia co do klasyfikacji redakcyjnej znaleźć można we wcześniejszych opracowaniach autorki, zob. np. Szulc, 2018, s. 1, przypis 3. Odnosnie do wykorzystywanej bazy porównawczej, zob. także np. Szulc, 2018, s. 2, przypis 5.

² Tekst tej grupy psalmów nie był jeszcze badaczom znany. Końcowa część *Psałterza synajskiego*, od Ps 138, odnaleziona razem z innymi rękopisami w 1975 r. w monasterze Św. Katarzyny na Górze Synaj, wydana została fotograficznie w roku 1988 przez I. C. Tarnanidisa, a w przedruku cyrylicznym w roku 1997 przez F. V. Mareša.

³ Tu konstrukcja pleonastyczna występuje tylko w psalterzach (s)cs. i w ich greckim wzorcu.

a także:

БСГ_{ИИТ}, b.d.,

БСГЛ_{ИИТ}, b.d.,

БСН_{ИИТ}, b.d.

O pleonazmie i tautologii – uwagi ogólne

Zanim przejdziemy do zasadniczych rozważań nad występowaniem pleonazmów w (staro-)cerkiewnosłowiańskim, greckim i hebrajskim Psalterzu, wyjaśnijmy, czym właściwie jest pleonazm.

O pleonazmie i zbieżnej z nim tautologii M. Majewski w monografii *Jak przekłady zmieniają sens Biblii... O teorii i praktyce tłumaczenia Biblii* (Majewski, 2013) pisze:

Pleonazm to wyrażenie, w którym jedna część wypowiedzi zawiera te same treści, które występują w drugiej części, np. ‘masło maślane’, ‘akwen wodny’ czy ‘zabić się na śmierć’. Tautologia polega na konstrukcji, w której wyrazy również powtarzają swoje znaczenie, np. ‘źródło i geneza zjawiska’ (choć częściej w relacji współrzędnej niż podrzędnej). W myśleniu semickim występuje specyficzne zjawisko powtarzalności rdzeni lub sensów, które moglibyśmy przez daleką analogię określić konstrukcjami pleonastycznymi/tautologicznymi. W Biblii ST (zresztą jest tak i we współczesnym hebrajskim) wielokrotnie pojawiają się złożenia typu: *halam halom* (śnił sen), *wajjomer lemor* (powiedział mówiąc), *hata hattat* (zgrzeszył grzechami), *sza'al sze'ela* (pytał pytanie) itd. Jest to bardzo popularna i konwencjonalna konstrukcja w języku hebrajskim. [...] semici nie widzieli nic niestosownego w powtarzaniu – być może dlatego, że dla opowiadającego było to ułatwienie w pamięciowym opanowaniu tekstu, a poza tym na pewno dodawało emfazy i ładnie brzmiało (Majewski, 2013, s. 133).

W *Wykładach ze stylistyki* autorstwa D. Zdunkiewicz-Jedynak (Zdunkiewicz-Jedynak, 2010), w rozdziale 15. *Estetyczne kategorie oceny stylu wypowiedzi* w punkcie 15.3. *Estetyka i logika*, pleonazm definiuje się jako „związek wyrazowy, w którym człon gramatycznie podrzędny częściowo powtarza treść wyrazu gramatycznie nadrzędnego” (por. np. „wyrażenia: [...] *potencjalne możliwości, [...] *wzajemna kooperacja, [...] *ponowne odnawianie się, [...] zwroty: [...] *wracać z powrotem, *mieć słuszną rację, [...] *nadal kontynuować, [...] itp.”), tautologię zaś jako:

połączenie wyrazów znaczeniowo tożsamyh lub taką konstrukcję zdaniową, w której gramatycznie niepowiązane ze sobą bezpośrednio, często oddalone,

człony powielają dokładnie tę samą treść, np.: [...] **z kolei, następnie*; [...] **wiele licznych (wad)*; [...] **jednocześnie, w tym samym czasie* [...] (Zdunkiewicz-Jedynak, 2010, s. 207).

Podkreśla się, że owe zazwyczaj „niecelowe powtórzenia tej samej treści w różnych wyrazach jednego zdania” są „szczególnymi językowymi śladami niedostatków logicznych w tekście”. Stojąc „w sprzeczności z zasadą ekonomii i precyzji myślenia, [...] często prowadzą do niepotrzebnego gadulstwa”, a „[p]rzyczyną ich powstawania jest głównie nieuwaga lub niedostateczna znajomość znaczenia wyrazu” (Zdunkiewicz-Jedynak, 2010, s. 206). Zdarza się i tak, że:

[n]iektóre pleonazmy mogą być czasem użyte w tekście celowo i służyć przede wszystkim emfazie, czyli podkreśleniu pewnych treści, wyeksponowaniu jakiegoś istotnego, zdaniem mówiącego, elementu znaczenia wyrazu nadrzędnego, emocjonalnemu zintensyfikowaniu wypowiedzi, np. *zupełnie pusty*, [...] *słyszec na własne uszy*, [...] *kompletne fiasko*, [...]. Znaczeniowa nadmiarowość jest uzasadniona także w sytuacjach, gdy zdanie bez częściowego powtórzenia byłoby niejasne, niejednoznaczne. [...] Także tautologia może być używana przez autora świadomie jako środek wzmacniający ekspresję wypowiedzi lub jako element rytmizujący tekst, dopełniający wypowiedź jakimś członem symetrycznym (np. [...] *tylko i wyłącznie, krótko i węzłowato*) (Zdunkiewicz-Jedynak, 2010, s. 207)⁴.

W literaturze przedmiotu odnajdujemy wiele wskazań na konstrukcje przypominające te, których dotyczy niniejszy artykuł. Zwróćmy uwagę na niektóre z nich.

Smutkiem zasmuciłem się, radością raduję się, to przykłady – wedle słów M. Wolniewicza, komentującego zdanie księdza W. Szczepańskiego na temat przekładowej wierności we współczesnych translacjach Biblii na język polski – będące wynikiem przesadnego oddawania „dwoma lub trzema wyrazami równobrzmiącymi obcej polskiemu językowi hendiadys⁵ tekstu

⁴ Zob. także definicje/informacje odnoszące się do pleonazmu (też tautologii) w innych pozycjach, np.: Riewzin & Rozencejg, 1981, s. 265; SWO, 1995, ss. 869, 1093; EJP, 1999, ss. 280, 396; EJO, 2003, ss. 438, 594; Arnold & Choi, 2008, s. 202 [Glossary]; RWO_dPŚw, 2012, s. 50; Briks, 2013, s. 85 [Słownik pojęć gramatycznych]; Кyzова, 2013, ss. 113–122.

⁵ Zob. hasło *hendiadys*, np. w Briks, 2013, s. 84 [Słownik pojęć gramatycznych]: „figura stylistyczna polegająca na przedstawieniu jednego pojęcia przez dwa wyrazy połączone współrzędnym spójnikiem”.

greckiego” (Wolniewicz, 1994, s. 23). Analogiczne konstrukcje nie zdobyły wśród współczesnych tłumaczy polskich uznania. W odniesieniu do tych i innych semityzmów biblijnych, czytamy:

Tłumacze *Nowego Testamentu* rozróżniają semityzmy, które już przyjęły się w języku polskim i są zrozumiałe, np. *Król królów, wieki wieków*, i takie, które jeszcze trwają, a rażą w języku polskim, jak np. *pożądaniem pożądałem, uradowali się radością*, oraz takie, których nie da się przełożyć na język polski, np. *Syn Światłości*. Semityzmy pierwszej i trzeciej grupy tłumacze pozostawiają. Natomiast znajdujące się w grupie drugiej oddają polskimi zwrotami: *gorąco pragnąłem, uradowali się bardzo*. Participia grafica i pleonazmy należące do tej grupy pomijają albo jakoś zaznaczają ich obecność. [...] „Zagadnienia semityzmów nie można rozstrzygać jednocześnie, a to z kilku względów. Niektóre semityzmy przyjęły się już na stałe w języku polskim, inne znowu nie znajdują odpowiednika [...]” (Wolniewicz, 1994, s. 28).

L. Moszyński, charakteryzując Biblię w przekładzie Szymona Budnego, zauważa, że przyjęta tu:

zasada tłumaczenia słowo w słowo spowodowała pojawienie się w tekście wielu hebraizmów stylistycznych, jak np. zwroty imiesłowowe typu: *umierając umrze* (Ez 18.13), *gardząc wzgardzą* (Ct 8.7), *będąc było* (Ez 1.3.), *zabijając zabili* (Ier 26.19), *ginąc wyginiecie* (Dt 8.19) itd., albo wyrażenia gerundialne typu: *zadrzą zadrzeniem* (Ez 27.35), *noszeniem noszeni bywają* (Ier 10.5), *czarując czarowaniem* (Dt 18.11) itd. lub z innymi rzeczownikami, jak np. *plakać będą w płaczu* (Is 16.9), *przysięgą poprzysięgł* (1. Sm 14.28), też ze wzmocnieniem typu: *plakali płaczem wielkim* (Idc 21.2), *zapałem się zapaleniem wielkim* (Za 8.2) itp. (Moszyński, 2009, ss. 182–183).

Przykłady interesujących nas konstrukcji podaje również A. Łuczak przy okazji omawiania problemu rozwiązywania hebraizmów i arameizmów w NT S. Murzynowskiego, stwierdzając, że:

Cechą tzw. stylu biblijnego jest częste występowanie w bliskim sąsiedztwie tego samego określenia. Powtarzanie wyrazów o tym samym rdzeniu jest charakterystyczne dla języków semickich. Zasadniczo języki grecki i łaciński, podobnie jak polski, unikają tego rodzaju powtórzeń i dążą do urozmaicenia. Chodzi m.in. o takie połączenia wyrazowe, jak zestawienie czasownika z rzeczownikiem utworzonym od tego samego tematu [tu, w przypisie 6. dodaje: „Również w grece klasycznej istniała konstrukcja *accusativus* tzw. biernika wewnętrznego (*figura etymologica*). *Accusativus* ten jest utworzony od tego samego tematu co czasownik, przy czym zawsze określony jest przez przydawkę.

Acc. biernika wewnętrznego występuje tylko przy czasownikach nieprzechodnich”]. Dla przykładu: – ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην (Mt 2, 10) *uradowali się radością wielką* marg.: *uweselili*; – καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν (Mk 4, 41) *a oni się bali bojaźnią wielką* marg.: *przelękli*; (Łk 2, 9) *I polękli się bojaźnią wielką*; – ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα (Łk 22, 15) *z żądliwościami pożądał*; – χαρᾷ χαίρει (J 3, 29) *wielmi się weseli* marg.: *weselem albo radością* (Łuczak, 1992, s. 227).

P. Briks w przewodniku po hebrajskim tekście Księgi Jonasza (Briks, 2013) wyodrębnia wśród innych bardzo częstą w języku hebrajskim konstrukcję wzmacniającą, tzw. *cognate accusative* („biernik kognatywny/pokrewny”). W komentarzu do Jon 1,10: wajjir’û [...] jir’ah ġəḏôlā⁶ ‘I przerazili się [...] przerażeniem wielkim’ Briks pisze:

Można „przerazić się strachem” albo „ucieszyć radością”. Tego typu konstrukcje należy rozumieć jako „bardzo się przestraszyć” albo „ogromnie się ucieszyć”, choć faktycznie tego typu tłumaczenie nie oddaje całej ekspresji takiej figury stylistycznej (Briks, 2013, s. 28).

Z biernikiem kognatywnym mamy również do czynienia, jak wskazuje P. Briks, w Jon 1,16: wajjir’û [...] jir’ah (ġəḏôlā^h) ‘I przerazili się [...] przerażeniem (wielkim)’ [...] wajjizb^hū zəḅah ‘I ofiarowali ofiarę’ [...] wajjidd^rū nəḏārīm ‘i ślubowali śluby’ –

wszystkie trzy czasowniki [...] wzmocnione są przez pochodzące od nich rzeczowniki („złękli się lękiem”, „ofiarowali ofiary”, „ślubowali śluby”) (Briks, 2013, s. 36),

a także w Jon 4,1: wajjēra’ el jônāh rā’ah ġəḏôlā^h wajjihar lô ‘I rozzłościło Jonasza zło wielkie i rozgniewało go’, gdzie zastosowane zostało

podwójne wzmocnienie dla wyrażenia oburzenia Jonasza: „rozniewał/rozpalił go gniew” (*cognate accusativ*, ten sam zwrot patrz: Ne 2, 10), a ten gniew był nie byle jaki, ale wielki. Druga część wersetu jest powtórzeniem (czyli kolejnym wzmocnieniem) tej samej myśli (Briks, 2013, s. 68)

oraz w Jon 4,6: wajjišmah [...] šimhā^h (ġəḏôlā^h) ‘I radował się [...] radością (wielką)’, w komentarzu do którego, czytamy, że jest to

⁶ W przytaczanych przykładach hebrajskich, tu i dalej, zamiast zapisu oryginalnego stosuje się transliterację, wg odpowiednich ksiąg H-PST (Pięcioksiąg), 2017; H-PST (Pisma), 2009; H-PST (Prorocy), 2008.

znane już z poprzednich wersetów podwójne wzmocnienie czasownika poprzez powtórzenie rdzenia w formie rzeczownika i przymiotnik $\text{g}^{\text{a}}\text{d}^{\text{ö}}\text{l}^{\text{a}}\text{h}$ (*cognate accusativ[e]* [...]) (Briks, 2013, s. 76).

O bierniku wewnętrznym (*internal accusative*) bądź, technicznie (z uwagi na identyczność rdzenia czasownika i rzeczownika jako dopełnienia), bierniku pokrewnym (*cognate accusative*) wspominają także B. T. Arnold i J. H. Choi, podając m.in. takie jego przykłady:

$\text{p}^{\text{a}}\text{h}^{\text{a}}\text{d}^{\text{u}} \text{p}^{\text{a}}\text{h}^{\text{a}}\text{d}$ „they were overcome *with fear*⁷ [literally: they feared a *fear*]» (Ps 14:5)”; $\text{h}^{\text{e}}\text{t}' \text{h}^{\text{a}}\text{t}'^{\text{a}}\text{h} \text{j}^{\text{e}}\text{r}^{\text{u}}\text{s}^{\text{a}}\text{l}^{\text{a}}\text{i}^{\text{m}}$ „Jerusalem sinned *grievously*⁸ [literally: sinned a *sin*]» (Lam 1:8)”; $\text{w}^{\text{a}}\text{j}^{\text{e}}\text{h}^{\text{e}}\text{r}^{\text{a}}\text{d} \text{j}^{\text{i}}\text{c}^{\text{h}}^{\text{a}}\text{q} \text{h}^{\text{a}}\text{r}^{\text{a}}\text{d}^{\text{a}}\text{h} \text{g}^{\text{a}}\text{d}^{\text{ö}}\text{l}^{\text{a}}\text{h}$ „and Isaak trembled *violently*⁹ [literally: trembled a great *trembling*]» (Gen 27:33)”; $\text{w}^{\text{a}}\text{j}^{\text{a}}\text{k} \text{j}^{\text{h}}\text{w}^{\text{h}} (\text{a}^{\text{d}}\text{ö}^{\text{n}}^{\text{a}}\text{j}) \text{b}^{\text{a}}\text{'a}^{\text{m}} \text{m}^{\text{a}}\text{k}^{\text{k}}^{\text{a}}\text{h} \text{r}^{\text{a}}\text{b}^{\text{b}}^{\text{a}}\text{h} \text{m}^{\text{a}}\text{'ö}^{\text{d}}$ „and YHWH struck the people with a very great plague¹⁰ [literally: struck ... with a very great *striking*]» (Num 11:33) (zob. Arnold & Choi, 2008, ss. 15–16, p. (c)).

M. Tomal analogiczny biernik nazywa „niezależnym”: *accusativus absolutus* (zob. Tomal, 2000). Na jego temat pisze: „Jest to dość częsta biblijna forma wyrażania okolicznika sposobu. Występuje on w formie imienia powtarzającego znaczenie orzeczenia: [...] $\text{h}^{\text{i}}\text{t}'^{\text{a}}\text{w}^{\text{u}} \text{t}^{\text{a}}\text{'a}^{\text{w}}^{\text{a}}$ ‘pragnęli (dosł. ‘pragnęli pragnieniem’)’ (Lb 11, 4)” (Tomal, 2000, s. 151)¹¹. Konstrukcja ta, obok innych, por. np. *infinitivus absolutus/constructus* (Tomal, 2000, ss. 49–51) zasadniczo pełni funkcję intensyfikującą, wzmacniającą¹².

⁷ W tłumaczeniu na język polski (wg H-PST (Pisma), 2009 [Księga Psalmów], s. 17): ‘zadrżeli (ze) strachu’. To samo można by oddać jako ‘przestraszyli się strachem’.

⁸ W tłumaczeniu na język polski (wg H-PST (Pisma), 2009 [Lamentacje], s. 538): ‘Grzechem zgrzeszyła Jerozolima’.

⁹ W tłumaczeniu na język polski (wg H-PST (Pięcioksiąg), 2017 [Księga Rodzaju], s. 102): ‘I przeraził się Izaak przerażeniem wielkim’.

¹⁰ W tłumaczeniu na język polski (wg H-PST (Pięcioksiąg), 2017 [Księga Liczb], s. 574): ‘i uderzył JHWH w lud plagą wielką bardzo’. To samo można by oddać ‘i uderzył JHWH w lud uderzeniem (ciossem) wielkim bardzo’.

¹¹ W H-PST (Pięcioksiąg), 2017 [Księga Liczb], s. 569: $\text{h}^{\text{i}}\text{t}'^{\text{a}}\text{w}^{\text{u}} \text{t}^{\text{a}}\text{'a}^{\text{w}}^{\text{a}}\text{h}$ ‘zapragnął żądzły’.

¹² O niektórych środkach służących intensyfikacji, w tym o konstrukcjach z powtórzeniem rdzenia/formacji konkretyzujących ten sam rdzeń (tzw. *figura ethymologica*), zob. też np. Bienkowska, 2002, ss. 98–99; Kowalska, 2003, np. ss. 76–81 i in.; Termińska, 2015, s. 173 i nn. [Rozdział XV: *Intensivum*]. Zob. przykłady emfaticznych figur stylistycznych również w Siwek, 2013, np. s. 111 [Uwagi do tekstu, wiersz 28], s. 455 [Uwagi do tekstu, wiersz 7], s. 483 [Komentarz do Jr 27,16]. Por. także generalnie intensyfikujące (wzmacniające) konstrukcje z *infinitivem absolutem* w: Altbauer, 2002a, ss. 67–70, 2002b, ss. 43–47, 2002c, ss. 61–63. Przykłady m.in. tzw. emfaticznego (*emphatic*) *infinitivu absolutu* zob. również w Arnold & Choi, 2008, ss. 74–75 (p. (b)).

Przykłady pleonazmów w psalterzowych redakcjach cs.

Przyjrzyjmy się teraz kilku wybranym kontekstom z poświadczonym użyciem konstrukcji pleonastycznych w porównywanych cs. redakcjach Księgi Psalmów.

Strukturą tautologiczną (pleonazmem) posłużono się w Ps 4:[6]5, kiedy na miejscu gr.

θύσατε [od θύω ‘złożyć na ofiarę, poświęcić’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 364, kod hasłowy: G2380)] θυσίαν [od ἡ θυσία ‘ofiara’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 364, kod hasłowy: G2378)],

oddającego hebr.

zibhû [od zābah ‘składać (na) ofiarę’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, ss. 280–281, kod hasłowy: H2076)] zibhê [od zēbah ‘ofiara (przymierza, paschalna, coroczna, dziękczynna)’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 281, kod hasłowy: H2077)],

zastosowano

пож(ь)рѣ[ε/и]те жрътвѣ.

Nasuwa się pytanie: dlaczego nie zadowolono się użyciem jedynie odpowiedniej formy czasownika (**po**)**žrēti**/-**žr̃ti**/-**žrti**, bez zbędnego, jak wydawać by się mogło, dopełnienia go właściwą formą rzeczownika **žr̃tva**¹³, skoro, tak samo jak jego gr. i hebr. ekwiwalent, już sam w sobie oznacza ‘składać/złożyć (na) ofiarę’? Najpewniej dlatego, że analogiczny zwrot pleonastyczny obecny jest w bezpośrednim źródle (wzorcu) greckim oraz pośrednim, hebrajskim. W rozpatrywanym kontekście chodzi o złożenie Panu ofiary¹⁴

¹³ Tu, dodatkowo w połączeniu z **praṽda**, gr. ἡ δικαιοσύνη ‘sprawiedliwość, prawość; prawda’, hebr. cēdeq ‘sprawiedliwość, słuszność, prawość’.

¹⁴ „Ofiary stanowiły integralny element kultu religijnego Izraela; obraz ten przenika biblijne przesłanie od dziejów Kaina i Abła aż do Księgi Apokalipsy. [...] W ST kult i ofiary są ze sobą nierozzerwalnie związane. Pięćoksiąg (szczególnie Kpł 1–7) wymienia kilka rodzajów ofiar: ofiarę całopalną, która stanowiła kluczowy element kultu w ramach świątyni; ofiarę za grzech, prowadzącą do odnowienia człowieka lub miejsca, które stało się nieczyste; ofiarę przebłagalną, która była zadośćuczynieniem za nieświadomie wyrządzone zło, i ofiarę dziękczynną, wyrażającą wdzięczność wobec Boga. Każda ofiara miała odmienny charakter, lecz wszystkie miały upamiętniać lub odnowić więź pomiędzy Bogiem i Jego

przebłagalno-dziękczynnej, jako zadośćuczynienia za wszelkie dobro od Niego „bez zasług” doznane. Psalmista z pełną determinacją domaga się od bałwochwalców (czcicieli bożków) oddania Jahwe należnej sprawiedliwości, której zewnętrzną oznaką jest ofiara¹⁵. Posłużenie się tutaj pleonazmem ma swe uzasadnienie – ma wzmocnić, podkreślić, zaakcentować i niejako usankcjonować myśl zawartą we fragmencie psalmu. Wyrażone tu żądanie nie wybrzmiałoby w słowiańskim tłumaczeniu poświadczonym w porównywanych reprezentantach cs. Księgi Psalmów tak dobitnie (kategorycznie), gdyby zamiast omawianej struktury pleonastycznej użyto w nich samego **požrě[te]/požrite** bądź zestawiono **žrtva** z innym czasownikiem w trybie rozkazującym, np. z **dati, vžznesti** itp.

ludem. Ludzie zawsze składali ofiary, aby zdobyć przychyłność Boga lub Go przebłagać. Istotne było także to, co składano. [...] W księgach prorockich ofiary nakazane przez Prawo zostały przedstawione w szerszej perspektywie. Miały też mniejszą wartość aniżeli ofiara serca – sprawiedliwe postępowanie. [...] Jezus, podobnie jak prorocy, podkreślał fakt, że Bóg domaga się od człowieka ofiary serca i że bez zmiany postawy i postępowania każda materialna ofiara jest pozbawiona znaczenia [myśl ta doskonale koresponduje z rozważanym psalmowym kontekstem – A. S.]. [...] Ludy niemal wszystkich kultur starożytnych składały ofiary, aby pozyskać przychyłność bogów, a nawet zachować ich przy życiu (np. w Mezopotamii). Religia Hebrajczyków nie była pod tym względem wyjątkiem, chociaż pogląd, że ofiary są pokarmem dla Jahwe (Kpł 21, 6), jest stosunkowo rzadki i stanowi nawiązanie do innych religii, nigdy też nie był przedstawiany poważnie (Ps 50, 12–14). Ofiary były raczej darami dla uczczenia Boga. Krew, ogień i dym to najczęstsze obrazy ofiar, które pojawiają się w pismach hebrajskich. Ofiary symbolizowały również fakt, że ludzie wszystko zawdzięczają Bogu. W istocie, z powodu grzechu ludzie są Mu winni swoje życie, a ofiara zajmuje ich miejsce. Zwierzę ponosi śmierć zamiast człowieka. Pogląd ten znalazł wyraz w śmierci Jezusa na krzyżu” (SSB, 1996/1998, ss. 633–364, hasło: *Ofiara*). Por. także hasła: *Жертва – Жертва благодарения – Жертва возлияния – Жертва всесожжения – Жертва за грех и жертва повинности – Жертва мирная – Жертва по обету – Жертва ревнования – Жертва усердия – Жертва от усердия* w БСН_{инт.}, b.d. oraz hasło: *Жертвенник, Алтарь* w БСГЛ_{инт.}, b.d.

¹⁵ Por. komentarz do Ps 4:6 w ТП(Пал.)_{инт.}, b.d.: „*Пожрите жертву правды*, т.е. «приобретайте правду, делайте правду и ее принесите в жертву Богу» (Св. Афан. и св. Злат.). «Сими словами, – говорит бл. Феод., – Давид отмечает подзаконное служение, как излишнее, узаконяет же приносить жертву правды; потому что приобретение правды, с присоединенным к ней упованием на Бога, приятнее Богу ста и тысячи волон». Блаж. Феодорит разумеет будующие новозаветные времена, а при Давиде все богоучрежденные жертвы были важны, нужны и обязательны”. Zob. też ВРК, 2017, s. 723, przypis 5: „Sprawiedliwość w Biblii Starego Testamentu ma na ogół wymiar moralny, bo chodzi o postępowanie według prawa Bożego, w tym zgodnie z Dekalogiem. Tutaj hagiograf podkreśla, że człowiek może osiągnąć sprawiedliwość dzięki pomocy Boga”.

W Ps 38[37]:5 gr. pleonazm

(φορτίον) βαρú [od βαρύς ‘ciężki pod względem wagi; w przenośni: uciążliwy, surowy; brutalny, okrutny, bezlitosny’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 135, kod hasłowy: G926)] ἐβαρύνθησαν [od βαρύνω ‘przygniatać, nadmiernie obciążać’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 135, kod hasłowy: G925)],

odpowiadający hebr.

(k^omašāʾ) k̄ābēd [‘ciężki, wielki, olbrzymi; trudny, uciążliwy’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 490, kod hasłowy: H3515)] jik̄bāḏū [od k̄ābēd ‘ts.’],

oddano przez

(БРѢМΛ) ТЯЖЬКО ОТЕГОТѢША,

utrzymując przez to wysoką siłę ekspresji, pożądaną dla zobrazowania sytuacji, w jakiej znalazł się przytłoczony własnymi winami nieszczęśnik (nieszczęśliwy grzesznik).

Uzasadniony greckim i hebrajskim źródłem zwrot pleonastyczny porównywane cs. redakcje psalterzowe zastosowały także w Ps 106[105]:5:

ВЪЗВЕСЕЛИТ(І) СЯ ВЪВЕСЕЛЪЕ/ВЪ ВЕСЕЛІ[-Ы/ИИ] –

gr. τοῦ εὐφρανθῆναι [od εὐφραίνω ‘rozweselić, uradować; być zadowolonym, weselić się, radować się, rozkoszować się’ (zob. G-PSS, 1890/2015, ss. 326–327, kod hasłowy: G2165)] ἐν τῇ εὐφροσύνῃ [od ἡ εὐφροσύνη ‘otucha, radość, wesele’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 327, kod hasłowy: G2167)],

hebr. lišmōaḥ [od šāmaḥ ‘radować (się), cieszyć (się); unosić się radością; powodować radość’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 1095, kod hasłowy: H8055)] bāšimḥat [od šimḥā^h ‘radość, wesołość, uciecha, zadowolenie; pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 1095, kod hasłowy: H8057)].

Wyeksponowane tu zostało głębokie pragnienie dostąpienia udziału („rozradowania się”) w „radości”, tj. wspólnocie ludu wybranego z jego Panem¹⁶, a w szerszej

¹⁶ „Radość jest konsekwencją życia w społeczności z Bogiem. Nie można jej znaleźć, gdy się jej szuka lub uzna za cel. Musi zostać darowana przez Boga [...]. Dlatego należy ją przyjąć w postawie wiary razem z darem zbawienia [...]. W ST radość towarzyszy doświadczaniu Bożej

perspektywie – w Królestwie Niebieskim. Analizowany zwrot przywodzi na myśl słowa z *Przypowieści o talentach* (Mt 25, 21.23): „wejdź do radości twego pana”, które odnoszone są do królestwa Bożego (por. KKB, 1990/2001, s. 972; zob. też komentarz do odnośnego fragmentu Ewangelii w TEM(Мих.)_{ИИТ}, b.d.).

W celu ekspozycji odpowiednich znaczeń zwrotami pleonastycznymi posłużono się i w innych fragmentach psalmów, np. w Ps 106[105]:14, w którym mowa o niewdzięcznych Hebrajczykach na pustyni, owładniętych żądzą „chleba powszedniego”, wystawiających swego Boga na próbę oraz w Ps 139[138]:22, w którym psalmista z całą mocą wypowiada swą nienawiść do tych, którzy nienawidzą Pana.

W Ps 106[105]:14 na miejscu gr.

ἐπεθύμησαν [od ἐπιθυμέω ‘żyć pragnienie czegoś, tęsknić za, zachłanie czegoś pragnąć; pożądać, zabiegać o rzeczy zakazane’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 291, kod hasłowy: G1937)] ἐπιθυμίαν [od ἡ ἐπιθυμία ‘pragnienie, pożądanie, tęsknota; pragnienie tego, co zakazane, żądza’ (zob. G-PSS, 1890/2015, ss. 291–292, kod hasłowy: G1939)]

i hebr.

wajjīʾawū [od ʾāwā^h ‘pragnąć, skłaniać się ku, pożądać, wyczekiwać tęsknie, życzyć sobie, chcieć; łaknąć, pragnąć (pokarmu i napoju)’ (por. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 26, kod hasłowy: H183)] ʾāwā^h [‘pragnienie, pożądanie, życzenie, tęsknota serca; żądza, chciwość; rzecz pożądana, upragniona; przedmiot pragnienia, pożądania’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, ss. 1140–1141, kod hasłowy: H8378)]

cs. redakcje użyły zestawień:

всхотѣша хотѣн[и]ю[-ію]/хотѣннѣ, вьждедѣшѣ желаннѣ (N.), похотѣша желанію (C.).

We wszystkich (oprócz C.) reprezentujących je psalterzach, zastosowano połączenia form czasownika i rzeczownika opartych na tych samych rdzeniach. W C. rdzenie czasownikowy i rzeczownikowy, choć różnią się formą, są bliskie znaczeniowo. Można zatem przyjąć, że konstrukcja pleonastyczna została w C. zachowana.

obecności [...]. W NT obecność Boga łączy się z osobą Ducha Świętego [...]” (SSB, 1996/1998, s. 855, hasło: *Radość*). Por. także hasło: *Радость* np. w ПС, 1992, ss. 148–151.

W Ps 139[138]:22 (s)cs. pleonazm

(сѣврѣшенож) ненависть[и]ж (вѣз)ненавидѣ(а)хъ/ненавиѣдаахъ (ихъ)

odpowiada analogicznej konstrukcji gr.

(τέλειον) μῖσος [od τό μῖσος ‘nienawiść’ (zob. SG-P₁₋₂, 2000–2001, t. 2, s. 60)] ἐμίσουν [od μισέω ‘nienawidzić, ścigać z nienawiścią, brzydzić się; być znienawidzonym, budzącym obrzydzenie’ (zob. G-PSS, 1890/2015, ss. 509–510, kod hasłowy: G3404)] (αὐτούς)

i hebr.

(taḵlît) šin’āḥ [‘nienawiść’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 1108, kod hasłowy: H8135)] šānē’(tîm) [od šānē’ ‘nienawidzić, żywić nienawiść’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 1108, kod hasłowy: H8130)].

W Ps 144[143]:12 konstrukcja tautologiczna, jak się wydaje dla zaakcentowania podziwu nad córkami Izraela, które „przedstawione [tu zostały] jako solidne kolumny, wspierające strukturę domu, niczym kolumny świątyni” (por. JPII/BXVI, 2006, s. 441 [Komentarz Benedykta XVI do Ps 144 [143], 9–15]¹⁷), poświęcona została jedynie w scs. *Psalterzu synajskim*, pozostałe zaś psalterze cs., w zgodzie z LXX i pośrednio z BH, z tautologii zrezygnowały, por.

прѣкжштены ꙗко оукжштене (црѣви),

ale:

(прѣ)оукрашенъ[-и] ꙗко (оу)подовлени(е)/подовне црѣве/храма,

gr.

περικεκοσμημένοι [od περικεκοσμημένος ‘ozdobiony’ (zob. SiOCP, 1898/1993, ss. 523–524)] ὡς ὁμοίωμα [‘obraz, podobieństwo, wyobrażenie’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 550, kod hasłowy: G3667)] ναοῦ,

¹⁷ Por. także komentarz nr. w ТП(Ирин.)_{инт.}, b.d.: „[...] дочерей уподобляет краугольному камению, прекрасно истесанному, и составляющему преузорочное здание. В нашем переводе подобие взято или от храма, бывшего в Иерусалиме, или от скинии, в которой находились всякаго рода украшения, яко-то: багряница, виссон, серебро, золото, дорогое камение и прочее сему подобное”.

hebr.

m^huṭābōt [od ḥāṭab ‘ciąć, rzeźbić’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 327, kod hasłowy: H2404)] taḥnīt [‘wzór, postać, wizerunek’ (zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 1144, kod hasłowy: H8403)] hēḵāl.

(S)cs. pleonazm stał się niezbędnym również w Ps 147:18[7], gdzie aby dokładnie oddać gr. konstrukcję

πνεύσει [od πνέω ‘dmuchać, dąć’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 630, kod hasłowy: G4154)] τὸ πνεῦμα [‘ruch powietrza (łagodny powiew), wiatr: dech w nozdrzach bądź ustach; duch (też dusza); Duch Świąty’ (zob. G-PSS, 1890/2015, ss. 628–629, kod hasłowy: G4151)],

mającą oparcie w paralelnym zwrocie hebrajskim

[w BH użyto zestawienia: jaššēb (od nāšab ‘dmuchać, dąć, wiać; spowodować wianie, rozproszyć, przepędzić’, zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 730, kod hasłowy: H5380) rūḥô (od rūaḥ ‘wiatr, oddech, tchnienie, umysł, duch (życia, ośrodek uczuć), Duch Boży’, zob. H-PiA-PSS, 1890/2017, s. 994, kod hasłowy: H7307)],

zastosowano połączenie

ДЪХНЕТЬ ДЪХЪ.

Teoretycznie zamiast **духъ/дѣхъ**, by zróżnicować rdzenie czasownika i rzeczownika, mógł zostać tu użyty **вѣтръ**, ale wówczas znaczenie rozpatrywanego fragmentu psalmu zostałoby spłycone. Nie o zwykły wiatr (jako niezależny żywioł natury) „wiejący, gdzie chce” tak naprawdę chodzi, a o działanie ożywczego Ducha Bożego, za którego przyczyną wszystko się staje, w tym to, że „ciepły wiatr [...] przynosi lato i topi lód – woda deszczowa i strumienie mogą swobodnie spływać, nawadniając ziemię i ją użyźniając” (JPII/BXVI, 2006, s. 459 [Komentarz Jana Pawła II do Ps 147 [146–147], 12–15.19–20]¹⁸). W tej części psalmu wyrażona jest myśl, że „Słowo Boże

¹⁸ Por. podobny w swej wymowie komentarz do rozpatrywanego fragmentu psalmu w ТП(Лоп.)_{инт.}, b.d.: „Снег, белый как шерсть вымытых пред стрижкой овец; иней, густой, как пепел от костра; сильный мороз, губящий растительность зимой и опасный для здоровья человека; лед зимой и ручьи весной – все это совершается по воле Господа”.

(Duch Boży/Duch Święty¹⁹) jest [...] sprawcą zimna i ciepła, rytmu pór roku i życia natury. Ludzkość wezwana jest, by uznać i wyrazić wdzięczność Stwórcy za podstawowy dar – wszechświat, który ją otacza, dzięki któremu oddycha, żywi się i utrzymuje przy życiu” (JPiI/BXVI, 2006, s. 459 [Komentarz Jana Pawła II do Ps 147 [146–147], 12–15.19–20]).

W tłumaczeniu 4. wersetu niekanonicznego (w BH) Ps 151 porównywane psalterze (s)cs., za LXX, również użyły odpowiedniej konstrukcji tautologicznej:

**ПОМАЗА [...] МИЛОСТЬ[И]Ж/ВЪ МЛѢТИ/МАСТИЖ/ЕЛЕОМЪ ПОМАЗАНИИ[(-Г)А]/
МАЗАНИИ**

– gr.

ἔχρισέν [od χρίω ‘namaścić (o namaszczeniu duchowym, przekazaniu duchowego daru lub misji)’ (zob. G-PSS, 1890/2015, s. 838, kod hasłowy: G5548)] [...] ἐν τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως [od ἡ χρίσις ‘namaszczenie’ (zob. SG-P₁₋₂, 2000–2001, t. 2, s. 522)].

¹⁹ „Duch Święty, trzecia osoba Trójcy Świętej, pełni nieprzerwanie rolę tego, który w niewidzialny sposób łączy i pośredniczy między ludźmi a Bogiem. Świadomość obecności Ducha Świętego wyraża się w odmienny sposób w ST i NT, jednak niezmiennie uznawana jest za dowód Bożej obecności. [...] Ruch powstały w wyniku oddechu lub wiatru wskazuje na główną funkcję Ducha Świętego. W hebrajskim tekście ST słowo *rûaḥ* oznacza «wiatr», «oddech» lub «duch». Słowo to jest zwykle używane na oznaczenie ducha, w tym także Ducha Bożego. Sprawia to, że samo pojawienie się owego słowa sugeruje istnienie związku pomiędzy Duchem i wiatrem oraz oddechem. Chociaż w greckim tekście NT słowo *pneuma* rzadziej oznacza «wiatr», to forma czasownikowa, *pneō*, znaczy «wiać», co sugeruje powyższy związek. Wspólny dla wymienionych terminów jest obraz niewidzialnych sił lub życiowej energii, której źródło trudno dostrzec, lecz jej skutki są wyraźnie widoczne, niekiedy mają nawet dramatyczną formę. [...] Podobnie jak wiatr, [...] stwórcza moc Ducha Świętego przekracza ludzkie siły i pojmowanie” (SSB, 1996/1998, s. 167, hasło: *Duch Święty [Wiatr i oddech]*). Por. także Briks, 2013, s. 16 [Komentarz do Jon 1,4]: „Słowo *rûaḥ* ma bardzo szerokie spektrum znaczeń. W ST oznacza najczęściej podmuch, tchnienie, wiatr, ale także życie czy ducha człowieka. Pojawia się także jako określenie tchnienia Boga, ducha lub życia, którego daje. Jest to wyraźne nawiązanie do oddechu jako oznaki życia oraz do wiary, że człowiek pierwsze swoje tchnienie otrzymał od Boga. W wyrażeniu *rûaḥ ʿelōhîm* czy *rûaḥ JHWH* tradycja chrześcijańska widziała zapowiedź osobowego Ducha świętego”. O Duchu Świętym (Bożym) zob. także PiC, 1903/1992, ss. 48–50, hasło: *Духъ Святыѣ*. Zob. również hasło: *Дух* np. w БСГ_{инт.}, b.d.

Pleonazmu można było tutaj uniknąć, używając połączenia dwuwyrzowego: **pomaza** [...] **mastijō/jeleomъ** (tu zamiast **jelejemъ**) [ewentualnie niezgodnie (?) ze wzorcem greckim **miłostъjō(-ijō)/vъ miłosti**] zamiast zastosowanego zestawienia trójwyrzowego (zob. wyżej). Jednakże rezygnując z formy (**po**)**mazanija** (+ **swojego**), zrezygnowano by z bardziej wyrazistego wyeksponowania faktu, że sprawcą namaszczenia Dawida był sam Bóg. Zastanawiające jest, dlaczego psalterze reprezentujące cs. redakcje: archaiczną (pierwszą (S.)) razem z redakcją komentarzy Pseudo-Atanazego (B.)), mieszaną (Sr.) i wschodniobułgarską (drugą (F.)) zamiast właściwego **jeleъ** (**jelěъ**)/**olěъ** bądź **mastъ** użyły słowa **miłostъ**, będącego ekwiwalentem gr. τὸ ἔλεος ‘miłosierdzie, litość, zmiłowanie się’, a nie τὸ ἔλαιον ‘oliwa’. Przyczyną mogło być, jak sugerują niektórzy, mylne utożsamienie podobnych zewnętrznie, lecz różnych znaczeniowo, greckich wyrazów (por. np. MacRobert, 1990, s. 10; zob. też Szulc, 2000, s. 112, przypis 106). Przyczyna może też tkwić głębiej – olej namaszczenia/namaszczenie oliwą symbolizuje bowiem szczególną życzliwość (upodobanie) wobec namaszczonego (pomazańca)²⁰, por. wcześniejszy fragment wersetu 4: „On posłał swojego anioła i zabrał mnie od owiec mojego ojca” oraz werset 5: „Moi bracia są przystojni i wysocy, lecz Pan nie ich upodobał sobie” (zob. LXX_{RP}, 2014, s. 983).

Poniżej znajduje się wykaz fragmentów psalmów zawierających konstrukcje pleonastyczne, poświadczonych w porównywanych reprezentantach cs. redakcji Psalterza, wraz z paralelnymi fragmentami w wersjach greckiej i hebrajskiej²¹:

Ps 4:[6]5 – **пожръѣ[ε]те** (**пожрите** Sr., T., C.) **жрътвѣ правѣдѣ** (**правдѣ** B., F.; **правдѣ** Sr., N., T., C.)²², gr. θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, hebr. zibhû zibhê cedeq

²⁰ Por. komentarz do analizowanego fragmentu psalmu 151 np. в ТП(Пал.)_{инт.}, b.d.: „Помаза мя елеем помазания Своего, т.е. помазал елеем Своего Божественного помазания, духовного, сверхъестественного, благодатного; ибо сказано: *и почивал Дух Господень на Давиде с того дня и после*, т.е. тотчас, непосредственно после помазания священным елеем (ст. 13)”. Por. także hasło: *Duch Święty [Olej namaszczenia]* w SSB, 1996/1998, s. 169: „Według słów Psalmisty namaszczenie oliwą oznacza Bożą obecność i Jego przychylność (Ps 23, 5; 89, 20); Boży wybraniec został namaszczonej «olejkiem radości» (Ps 45, 8)”.

²¹ Z powodu konieczności ograniczenia objętości artykułu zrezygnowano z przytoczenia polskich tłumaczeń greckich i hebrajskich fragmentów psalmów, odsyłając do odpowiednich źródeł, zob. BT, 1980; H-PST (Pisma), 2009; LXX_{RP}, 2014; BPK, 2017.

²² (S)cs. cytaty psalmowe podaje się w zapisie wg S., warianty leksykalne i gramatyczne zaś – wg najstarszego z porównywanych psalterzy cs., w którym dany wariant został odnotowany; różnic graficzno-fonetycznych generalnie nie uwzględnia się.

- Ps 14[13]:5 – **τοῦ** (τᾶμο C.) **οὐστρασιση** **сѡ** (οὐβοιαша[-ж] сѡ F., T., C.) **βοῦ[α]ζнь[и](т)ж** (βοιαζη F., T.; βοαζнь N.; страха C.) (w Sr. brak fragmentu psalmu), gr. ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ, hebr. šām pāhādû pāhād
- Ps 18[17]:45 – **въ слоухъ** (сѡлоухомъ B., Sr.) **οἶχοῦ** (οἶχα B., Sr., F., N., T., C.) **οὐσλѣшаше** (οὐслѣшашж B., N., T.; οὐслѣшаша F.) **μῆ** (μη F.), gr. εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέν μοι, hebr. ləšēma’ōzen jīššām’û
- Ps 27[26]:3 – **ѣ[а]ште оуплѣчѣтъ** (ωπλѣчѣтъ B., Sr., F., N., T., C.) **сѡ** **на мѡ** **плѣкъ**, gr. ἐὰν παρατάξῃται ἐπ’ ἐμέ παρεμβολή, hebr. ’im taḥāneh’ ālaj maḥāneh
- Ps 35[34]:1 – **възврани борѣштѣ(ї)мъ** (ворѡцѣш C.) **сѡ** (- N., C.) **со[тъ]** **мьнож** (мѡ N., C.) (w Sr. brak fragmentu psalmu), gr. πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με, hebr. ləḥam ’et lōḥāmāj
- Ps 38[37]:5 – **ѣ[α]ко врѣмѡ** **тъжжко** **отеготѣшѡ** (отѡгтѣ сѡ (!) F.) **на мѡ** (на мѡнѣ B., F., N., T., C.) (w Sr. brak fragmentu psalmu), gr. ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ’ ἐμέ, hebr. kəmašā’ kəbēd jīkəbədû mimmennî
- Ps 44[43]:2 – **дѣло еже сѡдѣла**, gr. ἔργον, ὃ εἰργάσω, hebr. pō’al pā’altā
- Ps 50[49]:14 – **пожъри бѡѣ** (бѡи B., Sr., F., N., T., C.) **жртѣж** **хвалж** (хвалѣ[-α] B., Sr., F., T., C., хваленїа N.), gr. θύσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, hebr. zəḅah lē’lōhīm tōdāh
- Ps 68[67]:19 – **плѣнилъ еси плѣнъ**, gr. ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, hebr. šābītā ššeḅî
- Ps 79[78]:12 – **поношениемъ** (поношение B., Sr., F., N., T., C.) (+ **нхъ** B., F., T.) **имже** (еже N.) **поносишѡ** **тевѣ** (тебе F., тѡ C.) **гѣ**, gr. τὸν ὀνειδισμόν αὐτῶν, ὃν ὀνειδίσασε, κύριε, hebr. ḥerpāṭām ’ašer ḥērəṗ ūkā ’adōnāj
- Ps 106[105]:5 – **възвеселѣти сѡ** (възвеселѣт се Sr.) **въ веселье** (веселї B., Sr., C., весельи F., веселии N., T.), gr. τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ, hebr. lišmōah bəšimḥaṭ
- Ps 106[105]:14 – **въсхотѣшѡ** (похотѣшѡ C., въжделѣшж N.) **хотѣнѣ[и]ю[-їю]** (хотѣнїа Sr., F., желаниа N., желанїю C.), gr. ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν, hebr. wajjit’awû ṭa’awāh
- Ps 119[118]:4 – **тъи[и]** **заповѣдѣ[а]** (забовѣда (!) Sr.) **заповѣди твоѡ**, gr. σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου, hebr. ’attāh ciwwīṭāh pīqqudēkā
- Ps 119[118]:154 – **сжди** (ссжди B.) **сждъ** **мои** (твои B.), gr. κρίνον τὴν κρίσιν μου, hebr. rīḅāh rīḅî
- Ps 125[124]:4 – **οὐблѡжи гѣ** **благ(ъ)и(и)мъ** (блѣгынхъ N.), gr. ἀγάθυνον, κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς, hebr. hēṭīḅāh jhwh (’adōnāj) laṭōḅim

- Ps 136[135]:13 – **РАЗДѢЛШЮ[ОУ]МОУ (РАЗДѢЛШЕМОУ F., РАЗДѢЛШО(У)МОУ N., T., C.) ЧРЪМЪНОЕ МОРЕ ВЪ РАЗДѢЛЕНИЕ (РАЗДѢЛЕНІА C.), gr. τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρέσεις, hebr. ləḡōzēr sūp jam liḡzārīm**
- Ps 137[136]:8 – **ЇЖЕ ВЪЗДАСТЪ (+ ТЕВѢ Sr., N., T., C., ТЕБЕ F.) ВЪЗДА(А)НЬ[И]Е (ВЪЗДАНИА F.) ТВОЕ (ТВОІА F.), gr. ὅς ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀνταπόδομά σου, hebr. šēšallem lāk ’et gʷmûlēk**
- Ps 139[138]:21 – **НЕ (- В., Sr., F.) НЕНАВИДѢШТѢ(Ѧ) ЛИ (ЛИИ Sr.) ТѢ Г҃ ВЪЗНЕНАВИДѢХЪ, gr. οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, κύριε, ἐμίσησα, hebr. ha’lô’ mʷšan’êkâ jhwh (ʾadōnāy) ’ešnā’**
- Ps 139[138]:22 – **СЪВРЪШЕНОѢЖ НЕНАВИСТЬ[И]Ѣ НЕНАВИДѢХЪ (НЕНАВИДѢХЪ N., НЕНАВИДѢХЪ В., Sr., F., ВЪЗНЕНАВИДѢХЪ T., C.) ІХЪ, gr. τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοῦς, hebr. taqlîṭ šin’āh šʷnē’îm**
- Ps 144[143]:6 – **ВЛѢ[Ъ, Є]СНИ МЛЪНИЕѢЖ (МЪ[Ъ][МОЛ]НИЖ[-ИЄ, -ІА, -Љ] В., Sr., F., N., T., C.) ТВОЕѢЖ (ТВОЖ В., – Sr., F., N., T., C.), gr. ἄστροψον ἀστραπὴν, hebr. bʷrôq bārāq**
- Ps 144[143]:12 – **І ПРѢКЖШТЕНЪ (ПРѢОУКРАШЕНИ[-Ы] Sr., N., T., C., ОУКРАШЕНЪ F.) Ѣ[ІА]КО ОУКЖШТЕНИЕ (ПᵒДОВЛЕНИЕ В., ОУПОᵒВЛѢНИ Sr., ОУПОДОВЛЕНИЕ F., ПОДОВИЕ N., T., C.) ЦРКВИ (ЦРКВЕ T., C., ХРАМА N.), gr. περικεκοσμημένα ὡς ὁμοίωμα ναοῦ, hebr. mʷḥuṭābôṭ tabnîṭ hēkāl**
- Ps 144[143]:13 – **ОВЫЦѢ (ОВЧА F.) ІХЪ МНОГОПЛОДЪ<НЪ>НЪ (МНОГОПЛОᵒНЕ Sr.) ПЛОДѢШТѢ(Ѧ) (МНОЖѢЩ N., T., C.) СѢ, gr. τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα πληθύνοντα, hebr. cō’wnēnû ma’lîp ôṭ mʷrubbābôṭ**
- Ps 147:18[7] – **ДЪХНЕТЪ ДХЪ ЕГО, gr. πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, hebr. jaššēb rūhō**
- Ps 151:4 – **І ПОМАЗА МѢ МИЛОСТЪ[И]ѢЖ (ВЪ МЛѢТИ N., МАСТИЖ T., ЄЕЛЕОМЪ C.) ПОМАЗАНИѢ[-(Г)А] (МАЗАНИА Sr.) (+ СВОЕГО В., Sr., F., N., T., C.), gr. καὶ ἔχρισέν με ἐν τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως αὐτοῦ.**

Wnioski

Porównywane (s)cs. teksty psalterzowe pod względem wystąpień rozpatrzonych konstrukcji pleonastycznych wykazują między sobą wyraźną zgodność. Zawarte w nich pleonazmy:

- i. zazwyczaj stanowią połączenie czasownika z rzeczownikiem, opartych (w większości) na tych samych bądź (rzadziej) bliskich znaczeniowo rdzeniach (zob. powtórzenie znaczeń, za LXX, przy odmienności rdzeni

- w Ps 14[13]:5 w S., B., N., C., a w F. i T., tak samo jak w BH, powtórzenie rdzeni; powtórzenie znaczeń w Ps 106[105]:14 w C., a rdzeni w pozostałych psalterzach (s)cs. oraz w LXX i BH; powtórzenie znaczeń w Ps 144[143]:6 we wszystkich psalterzach (s)cs., oddające powtórzenie rdzeni w LXX i BH; powtórzenie znaczeń w Ps 144[143]:13 w N., T., C., za LXX i BH, w pozostałych zaś psalterzach (s)cs. – rdzeni);
- ii. charakteryzują się brakiem powtarzalności wystąpień, ewentualnie znikomą powtarzalnością, por. Ps 4:[6]5 i Ps 49[50]:14 (mogą więc zostać uznane za okazjonalizmy);
 - iii. tak jak ich greckie i hebrajskie wzorce pełnią funkcję ekspresywną (podkreślają, akcentują, eksponują treści wyrażone w psalmowych wersach);
 - iv. w swym zastosowaniu uzależnione są od równoległych struktur greckich, podobnie jak pleonazmy greckie od hebrajskich;
 - v. indywidualizm w zakresie stosowania pleonazmów w cs. redakcjach psalterzowych, tj. nieuzasadnione bezpośrednim bądź pośrednim źródłem ich zastosowanie odnotowuje się jako rzadkość, por. Ps 144[143]:12; kwestia ta jednak wymaga dalszych badań; okazać się bowiem może, że młodsze psalterze cs. używają pleonazmów jeszcze w innych niż scs. *Psalterz synajski* partiach tekstu, co przemawiałoby za szerszym, nie tylko wyjątkowym, usamodzielnieniem się na gruncie cerkiewnosłowiańskim tej biblijnej struktury stylistycznej.

Lista skrótów

BPK	– <i>Biblia Pierwszego Kościoła</i> (Popowski, 2017).
BT	– <i>Biblia Tysiąclecia</i> (Stachowiak & Romaniuk, 1980).
EJO	– <i>Encyklopedia językoznawstwa ogólnego</i> (Polański, 2003).
EJP	– <i>Encyklopedia języka polskiego</i> (Urbańczyk & Kucala, 1999).
G-PSS	– <i>Grecko-polski słownik Stronga</i> (Strong, 2015).
H-PiA-PSS	– <i>Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik Stronga</i> (Strong, 2017).
H-PST (Pięcioksiąg)	– <i>Hebrajsko-polski Stary Testament: Pięcioksiąg</i> , 2017.
H-PST (Pisma)	– <i>Hebrajsko-polski Stary Testament: Pisma</i> , 2009.
H-PST (Prorocy)	– <i>Hebrajsko-polski Stary Testament: Prorocy</i> , 2008.
JPII/BXVI	– <i>Jan Paweł II, Benedykt XVI rozważają Psalm i Apokalipsę św. Jana</i> , 2006.
KB	– <i>Konkordancja biblijna</i> (Flis, 1996).

- KH-K_dBH – *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej* (Walton i in., 2005).
 KKB – *Katolicki komentarz biblijny* (Brown i in., 2001).
 LXX_{RP} – *Septuaginta* (Popowski, 2014).
 P_pB – *Przewodnik po Biblii* (Alexander, 1997).
 RWO_dPŚw – *Rozszerzony wstęp ogólny do Pisma Św.*, 2012.
 SG-P₁₋₂ – *Słownik grecko-polski* (Jurewicz, 2000–2001).
 SJS/ССЯ – *Словарь старославянского языка*, 2006.
 SJS_{ac} – *Slovník jazyka staroslověnského*, 2010–2016.
 SSB – *Słownik symboliki biblijnej* (Ryken i in., 1998).
 SWO – *Słownik wyrazów obcych* (Sobol, 1995).
 WSG-PNT – *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu* (Popowski, 1995).
 WSH-PiA-PST – *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu* (Koehler i in., 2008).
- БСГ_{инт.} – *Библейский словарь: Б. Геце*, b.d.
 БСГЛ_{инт.} – *Библейский словарь: Профессор Николай Никанорович Глубоковский*, b.d.
 БСН_{инт.} – *Библейский словарь Нюстрема*, b.d.
 ПС – *Практическая Симфония для проповедников Слова Божия* (Дьяченко, 1992).
 ПЦ-СС₁₋₂ – *Полный церковно-славянский словарь* (Дьяченко, 1998).
 СиОСП – *Справочный и объяснительный словарь к псалтири* (Гильтебрандт, 1993).
 СС – *Старославянский словарь* (Цейтлин i in., 1999).
 ТЕМ(Мих.)_{инт.} – *Толкование на Евангелие от Матфея: Епископ Михаил (Лузин)*, b.d.
 ТП(Ирин.)_{инт.} – *Толкование на Псалтирь, по тексту еврейскому и греческому: Архиепископ Ириней (Клементьевский)*, b.d.
 ТП(Лоп.)_{инт.} – *Толкование на Псалтирь: Профессор Александр Павлович Лопухин*, b.d.
 ТП(Пал.)_{инт.} – *Толкование на Псалмы: Епископ Палладий (Пьянков)*, b.d.

Psalterzowe teksty porównawcze

- B. – Болонски псалтир (Дуйчев, 1968).
 С. – Psalterz metropolity Sypriana, XV w. [w zestawieniu wariantów lekcji z wyd.: Чешко i in., 1989].
 F. – Ruski psalterz rękopiśmienny, XIII w. (b.d.).
 BH – Psalterz hebrajski [w wyd.: *Hebrajsko-polski Stary Testament: Pisma*, 2009; *Biblia Hebrajska, wersja interlinearna*, b.d.].
 LXX – Psalterz grecki [w wyd.: Rahlfs, 2006].
 N. – Psalterz norowski (Чешко i in., 1989).

- S. – Psalterz synajski (Северьянов, 1954 [Pss. 1–137]; Mareš, 1997 [Pss. 138–151]).
- Sr. – Psalterz serbski (Altbauer, 1997 [Pss. 37:7–151]; Tarnanidis, 1988 [Pss. 1–7:6, 17:28–20:10, 24:2–27]).
- T. – Psalterz Tomicza (Джурова, 1990).

Bibliografia

- Alexander, D., & Alexander, P. (Red.). (1997). *Przewodnik po Biblii* [P_pB] (T. Mieszkowski, Tłum. & Red.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 1993).
- Altbauer, M. (2002a). O kryteriach ustalania pierwowzoru tłumaczeń biblijnych (Na przykładzie wschodniosłowiańskiego tłumaczenia Księgi Ruty). W M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Wyb. & Oprac.; ss. 65–76). Polska Akademia Umiejętności.
- Altbauer, M. (2002b). O pewnej funkcji nieodmiennego imiesłowu czynnego czasu teraźniejszego w polszczyźnie. W M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Wyb. & Oprac.; ss. 43–47). Polska Akademia Umiejętności.
- Altbauer, M. (2002c). O technice przekładowej Szymona Budnego. W M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Wyb. & Oprac.; ss. 55–64). Polska Akademia Umiejętności.
- Arnold, B. T., & Choi, J. H. (2008). *A guide to Biblical Hebrew syntax*. Cambridge University Press.
- Bienkowska, D. (2002). *Polski styl biblijny*. Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Briks, P. (2013). *Księga Jonasza: Przewodnik po tekście hebrajskim*. <https://docplayer.pl/1345575-Ksiega-jonasza-przewodnik-po-tekście-hebrajskim-piotr-briks-briks-op-pl.html>
- Brown, R. E., Fitzmyer, J. A., & Murphy, R. E. (Red.). (2001). *Katolicki komentarz biblijny* [KKB] (K. Bardski i in., Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 1990).
- Flis, J. (1996). *Konkordancja biblijna do Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu Biblii Tysiąclecia* [KB]. Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Pięcioksiąg: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją oraz indeksem rdzeni* [H-PST (Pięcioksiąg)] (A. Kuśmirek, Oprac. & Wstęp). (2017). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Pisma: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich i aramejskich* [H-PST (Pisma)] (A. Kuśmirek, Oprac. & Wstęp). (2009). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Prorocy: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich* [H-PST (Prorocy)] (A. Kuśmirek, Oprac. & Wstęp). (2008). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Jan Paweł II, Benedykt XVI rozważają Psalmi i Apokalipsę św. Jana* [JPII/BXVI]. (2006). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.

- Jurewicz, O. (2000–2001). *Słownik grecko-polski* [SG-P₁₋₂] (T. 1–2). Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Kata Biblon: Wiki lexicon of the Greek New Testament*. (b.d.). <http://lexicon.katabiblon.com/index.php?search=80>
- Koehler, L., Baumgartner, W., & Stamm, J. J. (2008). *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu* [WSH-PiA-PST] (P. Dec, Red.; T. 1–2). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 2001).
- Kowalska, D. (2003). *Styl Psalterza floriańskiego na tle porównawczym*. Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Łuczak, A. (1992). Problem rozwiązywania hebraizmów i arameizmów w Nowym Testamencie S. Murzynowskiego – na wybranych przykładach. W M. Kamińska & E. Małek (Red.), *Biblia a kultura Europy* (T. 1, ss. 225–231). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- MacRobert, C. M. (1990). The Greek textological basis of the early redactions of the Church Slavonic Psalter. *Palaeobulgarica/Старобългаристика*, 14(2), 7–15.
- MacRobert, C. M. (1993). Translation is interpretation: Lexical variation in the translation of the Psalter from Greek into Church Slavonic up to the 15th century. *Zeitschrift für slavische Philologie*, 53(2), 254–284.
- MacRobert, C. M. (1998). The textual tradition of the Church Slavonic Psalter up to the fifteenth century. W J. Krašovec (Red.), *Interpretation of the Bible* (ss. 921–942). Sheffield Academic Press.
- MacRobert, C. M. (2005). On the problem of identifying a „Preslav Redaction” of the Psalter. W M. Dimitrova, P. Petkov, & I. Hristova (Red.), *Acta palaeoslavica* (T. 2, ss. 39–46). Heron Press.
- Majewski, M. (2013). *Jak przekłady zmieniają sens Biblii... O teorii i praktyce tłumaczenia Biblii*. <https://upjp2.academia.edu/MarcinMajewski>
- Moszyński, L. (1990). Pierwsze przejawy samodzielnego życia biblijnych struktur stylistycznych w języku staro-cerkiewno-słowiańskim. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 26, 187–196.
- Moszyński, L. (2009). Biblia Szymona Budnego: Charakterystyka przekładu. W L. Moszyński, *Przeszłość i teraźniejszość języków słowiańskich* (ss. 179–194). Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Polański, K. (Red.). (2003). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* [EJO]. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Popowski, R. (1995). *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu* [WSG-PNT]. Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Popowski, R. (2014). *Septuaginta, czyli Biblia Starego Testamentu wraz z księgami deuterokanonicznymi i apokryfami* [LXX_{RP}] (2. wyd.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Popowski, R. (2017). *Biblia Pierwszego Kościoła* [BPK]. Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Riewzin, I. I., & Rozenkwejt, W. J. (1981). U podstaw teorii przekładu (M. Wryk, Tłum.). *Pamiętnik Literacki*, 72(1), 255–268. <http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/8/?idno=11199>
- Rozszerzony wstęp ogólny do Pisma Św.* [RWO_dPŚw]. (2012). Domowy Kościół diecezji toruńskiej. <http://torun.oaza.pl/dk/wp-content/uploads/2012/09/ATT00036.pdf>

- Ryken, L., Wilhoit, J. C., & Longman, T., III. (1998). *Słownik symboliki biblijnej* [SSB] (Z. Kościuk, Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 1996).
- Siwek, K. (2013). *Biblijny język hebrajski: Kurs podstawowy i średni*. Verbinum Wydawnictwo Księży Werbistów.
- Slovník jazyka staroslověnského/Lexicon linguae palaeoslovenicae: T. 5. Addenda et corrigenda* [SJS_{ac}] (Cz. 53–60). (2010–2016). Slovanský Ústav AV ČR.
- Sobol, E. (Red.). (1995). *Słownik wyrazów obcych PWN* [SWO] (nowe wyd.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stachowiak, L., & Romaniuk, K. (Red.). (1980). *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu: W przekładzie z języków oryginalnych* [BT] (3. wyd. popr.). Wydawnictwo Pallottinum.
- Strong, J. (2015). *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego* [G-PSS] (A. Czwojdrak, Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 1890).
- Strong, J. (2017). *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów hebrajskich i aramejskich oraz kodami Baumgartnera* [H-PiA-PSS] (A. Czwojdrak, Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 1890).
- Szulc, A. (2000). *Leksykalne i słowotwórcze zróżnicowanie cerkiewnosłowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI–XIX wieku: Część 1. Zróżnicowanie leksykalne*. Towarzystwo Naukowe w Toruniu.
- Szulc, A. (2018). O tłumaczeniach greckich *σκήνωμα*, *σκηνή* i innych odzwierciedlonych w cerkiewnosłowiańskich redakcjach Księgi Psalmów. *Slavia Meridionalis*, 18, Article 1610. <https://doi.org/10.11649/sm.1610>
- Termińska, K. (2015). *Studia z hebrajszczyzny biblijnej: Niedoczytanie moje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Thomson, F. (1998). The Slavonic translation of the Old Testament. W J. Krašovec (Red.), *Interpretation of the Bible* (ss. 605–920). Sheffield Academic Press.
- Tomal, M. (2000). *Język hebrajski biblijny*. Wydawnictwo Akademickie DIALOG.
- Urbańczyk, S., & Kucała, M. (Red.). (1999). *Encyklopedia języka polskiego* [EJP] (3. wyd. popr. i uzup.). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Walton, J. H., Matthews, V. H., & Chavalas, M. W. (2005). *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej* [KH-K_dBH] (Z. Kościuk, Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”. (Oryginalna praca opublikowana 2000).
- Wolniewicz, M. (1994). Teoria przekładu biblijnego w ujęciu współczesnych tłumaczy „Biblii” na język polski. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 3, 19–30. <http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/803/?idvol=12705>
- Zdunkiewicz-Jedynak, D. (2010). *Wykłady ze stylistyki*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Библейский словарь: Б. Геце* [БСГ_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/biblejskij-slovar-gese/128>
- Библейский словарь Нюстрема: Эрик Нюстрем* [БСН_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/slovar-nustrema/>

- Библейский словарь: Профессор Николай Никанорович Глубоковский* [БСГл_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. https://azbyka.ru/otechnik/Nikolaj_Glubokovskij/biblejskij-slovar/#0_9
- Гильдебрандт, П. А. (1993). *Справочный и объяснительный словарь к псалтыри* [СиОСП] (Н. Keiper, Wstep). Verlag Otto Sagner. <https://doi.org/10.3726/b12761> (Oryginalna praca opublikowana 1898).
- Дьяченко, Г. (1992). *Практическая Симфония для проповедников Слова Божия* [ПС]. Изд. Свято-Троицкой Сергиевой Лавры. (Oryginalna praca opublikowana 1903).
- Дьяченко, Г. (1998). *Полный церковно-славянский словарь* [ПЦ-СС₁₋₂] (Т. 1–2). Издательский Отдел Московского Патриархата; Терра–Книжный Клуб. (Oryginalna praca opublikowana 1900).
- Карачорова, И. (1985). Редакции древнеболгарского текста Псалтыри по языковым данным. [W E. Коцева, И. Карачорова, & А. Атанасов, Некоторые особенности славянских псалтырей на материале XI–XVI вв.]. *Полата књигописьная, 14–15*, 26–38.
- Кузова, М. (2013). Экспрессия устойчивой тавтологии в русском и болгарском языках. W E. Стоянова et al. (Red.), *Русистика 2013: Сборник материалов международной научной конференции „Русистика XXI века: традиции и перспективы”* (ss. 113–122). Издательство Химера. https://www.shu.bg/wp-content/uploads/file-manager-advanced/users/faculties/fhn/izdaniya/rusistika/Rusistika_2013.pdf
- Погорелов, В. (1901). *Псалтыри: С приложением статьи: „О редакциях славянского перевода Псалтыри” и четырех фототипических таблиц*. Синодальная Типография.
- Словарь старославянского языка* [SJS/ССЯ] (Т. 1–4). (2006). Санкт-Петербургский государственный университет. (Oryginalna praca opublikowana 1958–1997).
- Толкование на Евангелие от Матфея: Епископ Михаил (Лузин)* [ТЕМ(Мих.)_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. https://azbyka.ru/otechnik/Mihail_Luzin/tolkovanie-na-evangelie-ot-matfeja/25
- Толкование на Псалмы: Епископ Палладий (Пьянков)* [ТП(Пал.)_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. https://azbyka.ru/otechnik/Palladij_Pyankov/tolkovanie-na-psalmy/
- Толкование на Псалтирь, по тексту еврейскому и греческому: Архиепископ Иринея (Клементьевский)* [ТП(Ирин.)_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. https://azbyka.ru/otechnik/Irinej_Klementevskij/tolkovanie-na-psaltir-po-tekstu-evrejskomu-i-grechekomu/143
- Толкование на Псалтирь: Профессор Александр Павлович Лопухин* [ТП(Лоп.)_{инт.}]. (b.d.). Азбука веры. https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/tolkovaja_biblija_22/147
- Цейтлин, Р. М., Вечерка, Р., & Благова, Э. (Red.). (1999). *Старославянский словарь: По рукописям X–XI веков* [СС]. Русский язык.
- Чешко, Е. В. (1981). Второе южнославянское влияние в редакции псалтырного текста на Руси (XIV–XV вв.). *Palaeobulgarica/Старобългаристика, 5*(4), 79–85.
- Чешко, Е. В. (1982). Об афонской редакции славянского перевода Псалтыри в ее отношении к другим редакциям. W E. И. Демина, Д. Иванова-Мирчева, А. Минчева, & Е. В. Чешко (Red.), *Язык и письменность среднеболгарского периода* (ss. 60–93). Издательство „Наука”.
- Чешко, Е. В. (1988). Кирилло-мефодиевский перевод Псалтыри и среднеболгарские правленные редакции: Структура слова и реляционные элементы. *Studia Slavico-Byzantina et Mediaevalia Europensia, 1*, 217–230.

Psałterzowe teksty porównawcze

- Altbauer, M. (1979). *Der älteste serbische Psalter*. Böhlau Verlag.
- Biblia Hebrajska, wersja interlinearna*. (b.d.). <http://bibliaapologety.com/#WLC>
- Mareš, F. V. (Red.). (1997). *Psalterii Sinaitici pars nova (monasterii s. Catharinae codex slav. 2/N)*. Verl. der Österreichischen Akad. der Wissenschaften.
- [Psałterz metropolity Сурпiana, XV w.] (1989). W E. В. Чешко, И. К. Бунина, В. А. Дыбо, О. А. Князевская, & Л. А. Науменко, *Норовская псалтырь: Среднеболгарская рукопись XIV века* (Cz. 1–2). Издательство Болгарской академии наук.
- Rahlfs, A. (Red.). (2006). *Septuaginta: Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes: Editio altera, quam recognovit et emendavit Robert Hanhard: Duo volumina in uno*. Deutsche Bibelgesellschaft. <https://pl.scribd.com/document/355377280/SEPTUAGINTA-SBL-pdf>
- [Руский псалтерз рѣкопиѣмиenny, XIII w.]. (b.d.). Российская национальная библиотека (Sygnatura F.п.І.1), Санкт-Петербург.
- Tarnanidis, I. (1988). *The Slavonic manuscripts discovered in 1975 at St. Catherine's Monastery on Mount Sinai*. Hellenic Association for Slavic Studies.
- Джурова, А. (1990). *Томичов псалтир* (Т. 1–2). Университетско изд-во „Климент Охридски”.
- Дуйчев, И. (1968). *Болонски псалтир: Български книжовен паметник от XIII век*. Издателство на Българската академия на науките.
- Северьянов, С. (1954). *Синайская псалтырь: Глаголический памятник XI века*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt. (Originalna praca opublikowana 1922).
- Чешко, Е. В., Бунина, И. К., Дыбо, В. А., Князевская, О. А., & Науменко, Л. А. (1989). *Норовская псалтырь: Среднеболгарская рукопись XIV века* (Cz. 1–2). Издательство Болгарской академии наук.

Bibliography (Transliteration)

- Alexander, D., & Alexander, P. (Eds.). (1997). *Przewodnik po Biblii [P_pB]* (T. Mieszkowski, Trans. & Ed.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 1993).
- Altbauer, M. (2002a). O kryteriach ustalania pierwowzoru tłumaczeń biblijnych (Na przykładzie wschodniosłowiańskiego tłumaczenia Księgi Ruty). In M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Selection & Ed.; pp. 65–76). Polska Akademia Umiejętności.
- Altbauer, M. (2002b). O pewnej funkcji nieodmiennego imiesłowu czynnego czasu teraźniejszego w polszczyźnie. In M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Selection & Ed.; pp. 43–47). Polska Akademia Umiejętności.
- Altbauer, M. (2002c). O technice przekładowej Szymona Budnego. In M. Altbauer, *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej* (M. Brzezina, Selection & Ed.; pp. 55–64). Polska Akademia Umiejętności.

- Arnold, B. T., & Choi, J. H. (2008). *A guide to Biblical Hebrew syntax*. Cambridge University Press.
- Bibleiskii slovar': B. Getse* [BSG_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/bibleiskij-slovar-gese/128>
- Bibleiskii slovar' Niustrema: Èrik Niustrem* [BSN_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/slovar-nustrema/>
- Bibleiskii slovar': Professor Nikolai Nikanorovich Glubokovskii* [BSG_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. https://azbyka.ru/otechnik/Nikolaj_Glubokovskij/bibleiskij-slovar/#0_9
- Bieńkowska, D. (2002). *Polski styl biblijny*. Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Briks, P. (2013). *Księga Jonasza: Przewodnik po tekście hebrajskim*. <https://docplayer.pl/1345575-Ksiega-jonasza-przewodnik-po-tekście-hebrajskim-piotr-briks-briks-op-pl.html>
- Brown, R. E., Fitzmyer, J. A., & Murphy, R. E. (Eds.). (2001). *Katolicki komentarz biblijny* [KKB] (K. Bardski et al., Trans.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 1990).
- Cheshko, E. V. (1981). Vtoroe iuzhnoslavianskoe vliianie v redaktsii psaltyrnogo teksta na Rusi (XIV–XV vv.). *Palaeobulgarica/Starobŭlgaristika*, 5(4), 79–85.
- Cheshko, E. V. (1982). Ob afonsoi redaktsii slavianskogo perevoda Psaltyri v ee otnoshenii k drugim redaktsiiam. In E. I. Demina, D. Ivanova-Mircheva, A. Mincheva, & E. V. Cheshko (Eds.), *IAzyk i pis'mennost' srednebolgarskogo perioda* (pp. 60–93). Izdatel'stvo “Nauka”.
- Cheshko, E. V. (1988). Kirillo-mefodievskii perevod Psaltyri i srednebolgarskie pravlenye redaktsii: Struktura slova i reliatsionnye èlementy. *Studia Slavico-Byzantina et Mediaevalia Europensia*, 1, 217–230.
- D'iachenko, G. (1992). *Prakticheskaiia Simfoniia dla propovednikov Slova Bozhii* [PS]. Izd. Sviato-Troitskoï Sergievoi Lavry. (Original work published 1903).
- D'iachenko, G. (1998). *Polnyi tserkovno-slavianskii slovar'* [PTS-SS₁₋₂] (Vols. 1–2). Izdatel'skii Otdel Moskovskogo Patriarkhata; Terra–Knizhnyi Klub. (Original work published 1900).
- Flis, J. (1996). *Konkordancja biblijna do Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu Biblii Tysiąclecia* [KB]. Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Gil'tebrandt, P. A. (1993). *Spravochnyi i ob'iasnitel'nyi slovar' k psaltiri* [SiOSP] (H. Keipert, Introd.). Verlag Otto Sagner. <https://doi.org/10.3726/b12761> (Original work published 1898).
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Pięcioksiąg: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją oraz indeksem rdzeni* [H-PST (Pięcioksiąg)] (A. Kuśmirek, Ed. & Introd.). (2017). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Pisma: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich i aramejskich* [H-PST (Pisma)] (A. Kuśmirek, Ed. & Introd.). (2009). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Hebrajsko-polski Stary Testament: Prorocy: Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich* [H-PST (Prorocy)] (A. Kuśmirek, Ed. & Introd.). (2008). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Jan Paweł II, *Benedykt XVI rozważają Psalmi i Apokalipsę św. Jana* [JPII/BXVI]. (2006). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Jurewicz, O. (2000–2001). *Słownik grecko-polski* [SG-P₁₋₂] (Vols. 1–2). Wydawnictwo Szkolne PWN.

- Karachorova, I. (1985). Redaktsii drevnebolgarskogo teksta Psaltyri po iazykovym dannym. [In E. Kotseva, I. Karachorova, & A. Atanasov, Nekotorye osobennosti slavianskikh psaltyrei na materiale XI–XVI vv.]. *Polata künigopis'naia*, 14–15, 26–38.
- Kata Biblon: Wiki lexicon of the Greek New Testament*. (n.d.). <http://lexicon.katabiblon.com/index.php?search=80>
- Koehler, L., Baumgartner, W., & Stamm, J. J. (2008). *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu* [WSH-PiA-PST] (P. Dec, Ed.; Vols. 1–2). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 2001).
- Kowalska, D. (2003). *Styl Psalterza floriańskiego na tle porównawczym*. Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie.
- Kuzova, M. (2013). Ėkspressiia ustoichivoi tavitologii v russkom i bolgarskom iazykakh. In E. Stoianova et al. (Eds.), *Rusistika 2013: Sbornik materialov mezhdunarodnoï nauchnoï konferentsii “Rusistika XXI veka: traditsii i perspektivy”* (pp. 113–122). Izdatelstvo Khimera. https://www.shu.bg/wp-content/uploads/file-manager-advanced/users/faculties/fhn/izdaniya/rusistika/Rusistika_2013.pdf
- Łuczak, A. (1992). Problem rozwiązywania hebraizmów i arameizmów w Nowym Testamencie S. Murzynowskiego – na wybranych przykładach. In M. Kamińska & E. Małek (Eds.), *Biblia a kultura Europy* (Vol. 1, pp. 225–231). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- MacRobert, C. M. (1990). The Greek textological basis of the early redactions of the Church Slavonic Psalter. *Palaeobulgarica/Starobŭlgaristika*, 14(2), 7–15.
- MacRobert, C. M. (1993). Translation is interpretation: Lexical variation in the translation of the Psalter from Greek into Church Slavonic up to the 15th century. *Zeitschrift für slavische Philologie*, 53(2), 254–284.
- MacRobert, C. M. (1998). The textual tradition of the Church Slavonic Psalter up to the fifteenth century. In J. Krašovec (Ed.), *Interpretation of the Bible* (pp. 921–942). Sheffield Academic Press.
- MacRobert, C. M. (2005). On the problem of identifying a “Preslav Redaction” of the Psalter. In M. Dimitrova, P. Petkov, & I. Hristova (Eds.), *Acta palaeoslavica* (Vol. 2, pp. 39–46). Heron Press.
- Majewski, M. (2013). *Jak przekłady zmieniają sens Biblii... O teorii i praktyce tłumaczenia Biblii*. <https://upjp2.academia.edu/MarcinMajewski>
- Moszyński, L. (1990). Pierwsze przejawy samodzielnego życia biblijnych struktur stylistycznych w języku staro-cerkiewno-słowiańskim. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 26, 187–196.
- Moszyński, L. (2009). Biblia Szymona Budnego: Charakterystyka przekładu. In L. Moszyński, *Przeszłość i teraźniejszość języków słowiańskich* (pp. 179–194). Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Pogorelov, V. (1901). *Psaltyri: S prilozheniem stat'i: “O redaktsiiakh slavianskogo perevoda Psaltyri” i chetyrekh fototipicheskikh tablits*. Sinodal'naia Tipografiia.
- Polański, K. (Ed.). (2003). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* [EJO]. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Popowski, R. (1995). *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu* [WSG-PNT]. Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.

- Popowski, R. (2014). *Septuaginta, czyli Biblia Starego Testamentu wraz z księgami deuterokanonicznymi i apokryfami* [LXX_{RP}] (2nd ed.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Popowski, R. (2017). *Biblia Pierwszego Kościoła* [BPK]. Oficyna Wydawnicza “Vocatio”.
- Riewzin, I. I., & Rozencwejt, W. J. (1981). U podstaw teorii przekładu (M. Wryk, Trans.). *Pamiętnik Literacki*, 72(1), 255–268. <http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/8/?idno=11199>
- Rozszerzony wstęp ogólny do Pisma Św. [RWO_dPŚw]. (2012). Domowy Kościół diecezji toruńskiej. <http://torun.oaza.pl/dk/wp-content/uploads/2012/09/ATT00036.pdf>
- Ryken, L., Wilhoit, J. C., & Longman, T., III. (1998). *Słownik symboliki biblijnej* [SSB] (Z. Kościuk, Trans.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 1996).
- Siwek, K. (2013). *Biblijny język hebrajski: Kurs podstawowy i średni*. Verbinum Wydawnictwo Księży Werbistów.
- Slovar’ staroslavianskogo iazyka* [SJS/SSIA] (Vols. 1–4). (2006). Sankt-Peterburgskii gosudarstvennyi universitet. (Original work published 1958–1997).
- Slovník jazyka staroslověnského/Lexicon linguae palaeoslovenicae: Vol. 5. Addenda et corrigenda* [SJS_{ac}] (Pt. 53–60). (2010–2016). Slovenský Ústav AV ČR.
- Sobol, E. (Ed.). (1995). *Słownik wyrazów obcych* PWN [SWO] (new ed.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stachowiak, L., & Romaniuk, K. (Eds.). (1980). *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu: W przekładzie z języków oryginalnych* [BT] (3rd ed., Rev. ed.). Wydawnictwo Pallottinum.
- Strong, J. (2015). *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego* [G-PSS] (A. Czwojdrak, Trans.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 1890).
- Strong, J. (2017). *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów hebrajskich i aramejskich oraz kodami Baumgartnera* [H-PiA-PSS] (A. Czwojdrak, Trans.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 1890).
- Szulc, A. (2000). *Leksykalne i słowotwórcze zróżnicowanie cerkiewnosłowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI–XIX wieku: Pt. 1. Zróżnicowanie leksykalne*. Towarzystwo Naukowe w Toruniu.
- Szulc, A. (2018). O tłumaczeniach greckich *skēnōma*, *skēnē* i innych odzwierciedlonych w cerkiewnosłowiańskich redakcjach Księgi Psalmów. *Slavia Meridionalis*, 18, Article 1610. <https://doi.org/10.11649/sm.1610>
- Terminińska, K. (2015). *Studia z hebrajszczyzny biblijnej: Niedoczytanie moje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Thomson, F. (1998). The Slavonic translation of the Old Testament. In J. Krašovec (Ed.), *Interpretation of the Bible* (pp. 605–920). Sheffield Academic Press.
- Tolkovanie na Evangelie ot Matfeia: Episkop Mikhail (Luzin)* [TEM(Mikh.)_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. https://azbyka.ru/otechnik/Mihail_Luzin/tolkovanie-na-evangelie-ot-matfeja/25
- Tolkovanie na Psalmy: Episkop Palladii (P’iankov)* [TP(Pal.)_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. https://azbyka.ru/otechnik/Palladij_Pyankov/tolkovanie-na-psalmy/
- Tolkovanie na Psaltir’, po tekstu evrejskomu i grecheskomu: Arkhiepiskop Irinei (Klement’evskii)* [TP(Irin.)_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. https://azbyka.ru/otechnik/Irinej_Klementevskij/tolkovanie-na-psaltir-po-tekstu-evrejskomu-i-grecheskomu/143

- Tolkovanie na Psaltir': Professor Aleksandr Pavlovich Lopukhin* [TP(Lop.)_{int.}]. (n.d.). Azbuka very. https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/tolkovaja_biblija_22/147
- Tomal, M. (2000). *Język hebrajski biblijny*. Wydawnictwo Akademickie DIALOG.
- TSeitlin, R. M., Vecherka, R., & Blagova, È. (Eds.). (1999). *Staroslavianskii slovar': Po rukopisiam X–XI vekov* [SS]. Russkii iazyk.
- Urbańczyk, S., & Kucała, M. (Eds.). (1999). *Encyklopedia języka polskiego* [EJP] (3rd ed., Rev. ed.). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Walton, J. H., Matthews, V. H., & Chavalas, M. W. (2005). *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej* [KH-K_dBH] (Z. Kościuk, Trans.). Oficyna Wydawnicza “Vocatio”. (Original work published 2000).
- Wolniewicz, M. (1994). Teoria przekładu biblijnego w ujęciu współczesnych tłumaczy “Biblii” na język polski. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 3, 19–30. <http://bazhum.muzhp.pl/czasopismo/803/?idvol=12705>
- Zdunkiewicz-Jedynak, D. (2010). *Wykłady ze stylistyki*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

List of Contrasted Psalters

- Altbauer, M. (1979). *Der älteste serbische Psalter*. Böhlau Verlag.
- Biblia Hebrajska, wersja interlinearna*. (n.d.). <http://bibliaapologety.com/#WLC>
- Cheshko, E. V., Bunina, I. K., Dybo, V. A., Kniazevskaia, O. A., & Naumenko, L. A. (1989). *Norovskaia psaltyr': Srednebolgarskaia rukopis' XIV veka* (Pt. 1–2). Izdatel'stvo Bolgarskoï akademii nauk.
- Dučhev, I. (1968). *Bolonski psaltir: Bŭlgarski knizhoven pametnik ot XIII vek*. Izdatelstvo na Bŭlgarskata akademiia na naukite.
- Dzhurova, A. (1990). *Tomichov psaltir* (Vols. 1–2). Universitetsko izdatelstvo “Kliment Okhridski”.
- Mareš, F. V. (Ed.). (1997). *Psalterii Sinaitici pars nova (monasterii s. Catharinae codex slav. 2/N)*. Verl. der Österreichischen Akad. der Wissenschaften.
- [Psalterz metropolity Cypriana, XV w.]. (1989). In E. V. Cheshko, I. K. Bunina, V. A. Dybo, O. A. Kniazevskaia, & L. A. Naumenko, *Norovskaia psaltyr': Srednebolgarskaia rukopis' XIV veka* (Pt. 1–2). Izdatel'stvo Bolgarskoï akademii nauk.
- Rahlfs, A. (Ed.). (2006). *Septuaginta: Id est Vetus Testamentum graecae iuxta LXX interpretes: Editio altera, quam recognovit et emendavit Robert Hanhard: Duo volumina in uno*. Deutsche Bibelgesellschaft. <https://pl.scribd.com/document/355377280/SEPTUAGINTA-SBL-pdf>
- [Ruski psalterz rękopiśmienny, XIII w.]. (n.d.). Rossiiskaia natsional'naia biblioteka (Reference code F.p.I.1), Sankt-Peterburg.
- Sever'ianov, S. (1954). *Sinaïskaia psaltyr': Glagolicheskii pamiatnik XI veka*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt. (Original work published 1922).
- Tarnanidis, I. (1988). *The Slavonic manuscripts discovered in 1975 at St. Catherine's Monastery on Mount Sinai*. Hellenic Association for Slavic Studies.

“That I may rejoice in the joy of Thy nation”: On Pleonastic Constructions in Church Slavonic Redactions of the Book of Psalms

Summary

This article focuses on pleonasm extracted from the OCS *Psalterium Sinaiticum* and investigates their preservation in later representatives of successive CS Psalter redactions. In order to examine the use of the constructions under scrutiny, the (O)CS Psalters have been compared with one another and with the Greek and the Hebrew patterns of translation. The study provides a detailed description of lexical choices with respect to pleonasm present in selected contexts of the Psalter. It also considers analogical structures discussed in the literature on the subject, stressing a specifically emphatic character of (O)CS Psalter pleonasm, similar to that of their Greek and Hebrew equivalents. As observed, the use of pleonasm in the compared (O)CS Psalters is distinctly consistent and generally based on the Greek/Hebrew sources. Cases that could testify to these Biblical stylistic structures having already become independent on the Slavic ground are noted as exceptions.

„Obym się rozradował w rozradowaniu ludów Twoich”. Rzecz o konstrukcjach pleonastycznych w cerkiewnosłowiańskich redakcjach Księgi Psalmów

Streszczenie

Artykuł koncentruje się na pleonazmach wyekscerpowanych ze staro-cerkiewno-słowiańskiego *Psalterza synajskiego*. Ma na celu zbadanie ich zachowczości w młodszych reprezentantach kolejnych cerkiewnosłowiańskich redakcji psalterzowych. Teksty (s)cs. psalterzy porównano między sobą oraz z greckimi i hebrajskimi wzorcami przekładowymi pod kątem użycia rozpa-

trywanych konstrukcji pleonastycznych. Szerzej opisano leksykalny wybór w odniesieniu do pleonazmów obecnych w wybranych kontekstach Psalterza. Uwagę poświęcono także analogicznym strukturom omówionym w literaturze przedmiotu. Podkreślono specyficzny emfatyczny charakter (s)cs. pleonazmów psalterzowych, podobny do ich grecko-hebrajskich ekwiwalentów. Wskazano na wyraźną zgodność co do użycia konstrukcji pleonastycznych w porównywalnych (s)cs. psalterzach, z reguły uzasadnioną greckim/hebrajskim wzorcem (wzorcami). Przypadki mogące świadczyć o usamodzielnieniu się na gruncie słowiańskim analizowanych biblijnych struktur stylistycznych odnotowuje się jako wyjątki.

Keywords: Old Church Slavonic *Psalterium Sinaiticum*; Church Slavonic Psalter redaction; pleonasm; tautology; Greek (Hebrew) pattern; emphasis; cognate (internal, absolute) accusative; lexical choice

Słowa kluczowe: staro-cerkiewno-słowiański *Psalterz synajski*; psalterzowa redakcja cerkiewnosłowiańska; pleonazm; tautologia; wzorzec grecki (hebrajski); emfaza; biernik pokrewny (wewnętrzny, niezależny); wybór leksykalny

Arleta Szulc, Nicolaus Copernicus University in Toruń, Toruń, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1613-2895>

Correspondence: letty@umk.pl

The preparation of this article was self-financed by the author.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.